

EN MILJARD ÅR FÖRE VÄRLDENS SLUT

ARKADIJ & BORIS STRUGATSKIJ

En miljard år före världens slut

Ett manuskript som hittats under
egendomliga omständigheter

Översättning Ola Wallin

ersatz

Första kapitlet

© Arkadij & Boris Strugatskij 1976
© Ersatz, Stockholm 2020
Originaltitel За миллиард лет до конца света
Översättning från ryska Ola Wallin
Redaktör Georg Bengtsson
Korrekturläsare Wera Minth
Omslag Håkan Liljemärker
Grafisk form & sättning Ola Wallin
Tryck Balto Print, Litauen 2020
ISBN 978-91-88913-21-0

Boken är utgiven med finansiellt stöd från
ANO »Institut Perevoda«, Ryssland

Av Arkadij & Boris Strugatskij har tidigare utgivits:
Picknick vid vägkanten (2019)

www.ersatz.se

I.

... Den vita julihettan, den värsta på tvåhundra år, hade lagt sig över staden. Luften dallrade över de glödheta taken, alla stadens fönster stod på vid gavel, i de försmäktande trädens glesa skuggor satt gummorna och svettades på bänkar intill husportarna.

Solen hade passerat zenit och sög sig fast vid de redan hårt prövade bokryggarna, slog mot bokskåpens glas och polerade luckor, och hätska, ilskena solkatter darrade runt på tapeterna. Eftermiddagsbelägringen närmade sig – snart skulle den ursinniga solen hänga död över tolvvåningshuset på andra sidan gatan och skjuta rakt igenom hela lägenheten.

Maljanov stängde fönstret – båda ramarna – och drog för de tunga, gula gardinerna. Sedan drog han upp kalsongerna, tassade barfota ut i köket och öppnade balkongdörren.

Klockan var strax efter två.

Bland brödsmlorna pryddes köksbordet av ett stilleben av en stekpanna tillsammans med de torkade resterna av en omelett, ett ouppdruckt glas te och en biten brödkant med spår av rinnande smör.

»Ingen har diskat och inget är diskat«, deklamerade Maljanov högt för sig själv.

Diskhon var full av smutsiga tallrikar och bestick. Det hade inte diskats på länge.

En golvplanka knarrade till och Kaljam dök upp ur tomma intet. Galen av hettan kastade han en blick på Maljanov med sina gröna ögon och öppnade och stängde ljudlöst

munnen. Sedan fortsatte han med vaggande svans till sin tallrik vid spisen. På tallriken låg bara några torra fiskben.

»Jaså, du vill ha käk«, sade Maljanov missnöjt.

Kaljam svarade genast på ett sätt som sade att ja, jo, det vore inte helt fel.

»Du fick ju mat i morse«, sade Maljanov och satte sig på huk framför kylskåpet. »Nej förresten, det fick du inte... Det här ställde jag fram i går morse...«

Han lyfte på Kaljams skål och kikade ner – några rester, lite gelé och på kanten en fastklibbad fiskfena. I kylskåpet inte ens det. Där låg en tom mjukostförpackning, en pytteliten flaska med kefir i botten och en vinflaska med iste. Bland lökskalen i grönsakslådan fanns ett rynkigt, ruttnande kålhuvud – stort som en knytnäve – och en bortglömd, ensam potatis med skrumpnande groddar. Maljanov tittade efter i frysacket – en liten bit bacon som gått i ide för vintern på ett tefat bland frostbergen. Och det var allt.

Kaljam kurrade och gned sina morrhår mot Maljanovs nakna knä. Maljanov drämde igen kylskåpsdörren och reste på sig.

»Tomt, tomt«, sade han till Kaljam, »och nu är det lunchstängt överallt.«

Naturligtvis hade han kunnat gå till Moskvaboulevarden, där man höll stängt mellan ett och två, men det var alltid långa köer där, och för långt bort för att släpa sig dit i hetan. Det var som förgjort... just som den där rackaren till integral hade dykt upp! Hm, ja... det kan vara en konstant... den beror i alla fall inte på omega. Helt uppenbart att den inte beror på omega. Absolut ingenting tyder på det. Maljanov föreställde sig sfären och hur integrationen går över hela ytan. Plötsligt infann sig Zjukovskijs formel. Som en blix från en klar himmel. Maljanov skakade av sig tanken,

men den kom tillbaka. Man borde försöka med en konform avbildning, tänkte han.

Telefonen började skrälla igen, och först då märkte Maljanov att han var tillbaka i det stora rummet. Han svor, lade sig på sidan på dyschan och sträckte sig efter luren.

»Hallå!«

»Vitit?« frågade en energisk kvinnoröst.

»Vem söker ni?«

»Har jag kommit till Intourist?«

»Nej, till ett privat nummer...«

Maljanov kastade på luren, låg stilla en stund och kände hur svetten rann från hans nakna sida som vilade mot det luddiga tyget. De gula gardinerna lyste och dränkte rummet i ett tungt, gult ljus. Luften var som sirap. Han borde gå in i Bobkas rum i stället, just det. Rena bastun här inne. Han såg på sitt skrivbord, belamrat med papper och böcker. Sex volymer bara av Vladimir Ivanovitj Smirnov... Och alla papper på golvet. Hemska tanke – att byta rum. Vänta nu, jag fick ju en idé alldeles nyss. Fan också... den dumma kossan med sitt jävla Intourist... Alltså, jag var i köket, sedan hamnade jag här... Javisst ja! Konform avbildning! En galen idé. Ändå borde man titta på den...

Han reste sig från dyschan med ett stön, och genast började telefonen ringa igen.

»Idiot«, sade han till apparaten och lyfte på telefonluren.

»Hallå!«

»Är detta basen? Vem talar jag med? Är detta basen?«

Maljanov lade på luren och slog numret till felanmälan.

»Har jag kommit till felanmälan? Jag ringer från nummer 93-98-07... Hör ni, jag ringde till er i går. Det är omöjligt att arbeta här, jag får hela tiden en massa felringningar och...«

»Vad har ni för nummer?« avbröt en barsk kvinnoröst.

»93-98-07. Hela tiden ringer det folk som tror att de har kommit till Intourist, till verkstan eller ...«

»Ni kan lägga på. Vi undersöker saken.«

»Ja, gör gärna det ...«, vädjade Maljanov till kopplings-tonen.

Sedan hasade han bort till skrivbordet, satte sig och grep pennan. Jaha ... var har jag sett den förut? En så proportionerlig liten integral, så symmetrisk ... var har jag sett den förut? Och den är ju ingen konstant, utan helt enkelt noll! Ja, ja. Vi lägger den åt sidan. Även om jag inte gillar att lägga saker åt sidan – det är lika störande som hål i tanden ...

Han bläddrade igenom papperen med gårdagens beräkningar, och plötsligt föll en tyngd från axlarna. Det är ju riktigt bra, för sjutton ... Ja du, Maljanov! Helt fantastiskt! Äntligen har du kanske fått till det. Och en riktig fullträff, broder. Detta är inte någon simpel »axel i ett passageinstrument«, detta har ingen gjort före dig! Peppar peppar ... Vilken integral ... Men strunt i den nu – vi fortsätter. Vidare, vidare!

Det ringde. På dörren. Kaljam hoppade ner från dyschan och skuttade ut i hallen med svansen i vädret. Maljanov lade försiktigt ner pennan.

»Folk är som tokiga, ärligt talat«, muttrade han.

I hallen gick Kaljam runt i otåliga cirklar, jamade högt och kom i vägen.

»Ka-al-ljam!« sade Maljanov hotfullt. »Flytta på dig, Kaljam!«

Han öppnade dörren. Där utanför stod en spinkig man i en snäv kavaj av obestämbär färg, orakad och svettig. Lätt bakåtlutad bar han på en stor pappkartong i famnen, mumlade något obegripligt och rörde sig rakt mot Maljanov.

»Ni ... öh ...«, mumlade Maljanov och klev åt sidan.

Den spinkige stod redan i hallen – tittade åt höger in i det stora rummet, men vände sig beslutsamt åt vänster, mot köket, och lämnade efter sig vita skoavtryck på linoleum-mattan.

»Ursäkta ... öh ...«, mumlade Maljanov och följde efter.

Mannen hade redan ställt kartongen på pallen och tagit fram ett block med kvitton ur bröstfickan.

»Kommer ni från Hyresgästkontoret, eller?« Av någon anledning hade Maljanov fått för sig att det var rörmokaren som äntligen hade kommit för att fixa kranen i badrummet.

»Nej, från delikatessaffären«, frustade mannen och räckte fram två hophäftade kvitton. »Signera här ...«

»Vad är detta?« frågade Maljanov och märkte att det var beställningsblanketter. Konjak – två flaskor, vodka ... »Vän-ta ett slag«, sade han. »Vi har väl inte ...«

Han såg summan. Och blev förskräckt. Så mycket i kon-tanter hade de inte hemma. Och vad var det fråga om egent-ligen? Han fick panik och föreställde sig genast alla möjli-ga komplikationer, att han skulle bli tvungen att bevisa sin oskuld, förneka alltihop, bli upprörd, vädja till det sunda förnuftet ... antagligen måste han ringa till affären, eller rentav åka dit ... Men plötsligt lade han märke till den vio-letta stämpeln i ena hörnet av kvittot: »Betalt«, och sedan beställarens namn: I. Je. Maljanova. Irka! ... Han begrep inte ett skvatt.

»Där, signera där ...«, muttrade den spinkige och peka-de med en sorgkantad nagel. »Vid krysset ...«

Maljanov tog emot pennstumpen och signerade.

»Tack«, sade han och lämnade tillbaka pennan. »Tack så mycket ...«, upprepade han förvirrat och knuffade sig fram bredvid den spinkige genom den trånga korridoren.

Han borde få lite dricks, men jag har ju inga småpengar ...
»Ni ska ha stort tack, adjö!« ropade han efter den snäva kavajryggen och sparkade surt på Kaljam – som försökte smita ut för att slicka på betonggolvet i trapphuset.

Sedan stängde Maljanov dörren och stod en stund i halvdunklet. Han var fullständigt förvirrad.

»Konstigt ...«, sade han högt och gick tillbaka till köket.

Kaljam hade redan börjat stryka sig mot kartongen. Maljanov öppnade locket och såg flaskhalsar, paket, påsar och konservburkar. På bordet låg kopian av kvittot. Jaha. Det var en dålig kopia, som vanligt, men handstilen gick åtminstone att läsa. Hjältarnas gata ... hm ... Allt verkade vara i sin ordning. Beställare: I. Je. Maljanova. Vilken trevlig hälsning! Han såg på summan. Hiskeligt! Han vände på kvittot. Inget av intresse på baksidan. Bara en ihjälklämd, torkad mygga. Vad hade det tagit åt Irka – hade hon blivit helt tokig? Nu är vi skyldiga femhundra rubel ... Vänta lite ... kanske sade hon något innan hon reste iväg? Han försökte minnas dagen för avresan, de uppslagna resväskorna, högarna med kläder som låg kastade överallt, halvklädda Irka som stod och strök ... Glöm inte att ge Kaljam mat, skaffa halm till kattlådan ... du vet, den sträva sorten ... glöm inte att betala hyran ... om chefen ringer, ge honom min adress. Det var väl allt. Nej, hon hade sagt något mer, men då kom Bobka springande med sin kulspruta ... Javisst ja! Ta sängkläderna till tvätten ... Nej, jag begriper ingenting.

Oroligt drog Maljanov upp en flaska ur kartongen. Konjak. Säkert femton rubel, herregud! Vad är detta – fyller jag kanske år i dag? När var det Irka åkte nu igen? Torsdag, onsdag, tisdag ... Han böjde på fingrarna. I dag är det tio dagar sedan hon reste bort. Alltså måste hon ha gjort beställningen i förväg. Lånat pengar igen och beställt. Som

en överraskning. Femhundra rubel i skulder, jo, jo, och hon bara – en överraskning! ... Men en sak var säker: nu behövde han inte gå ut och handla. Allt annat var en gåta. Födelsedag? Nej. Bröllopsdag? Tror inte det. Öh ... nej. Bobkas födelsedag? Den är på vintern ...

Han räknade halsarna. Tio flaskor, varken mer eller mindre. Vem ska dricka upp allt detta, menar hon? Så här mycket dricker jag inte ens på ett år! Vetjerovskij dricker nästan inte han heller, och Valja Wajngarten tål hon inte ... Ska de kanske ha firmafest på avdelningen? Men varför beställde hon i så fall tio dagar i förväg? Och de kan väl inte ha firmafest nu när alla är bortresta ...

Kaljam började jama i högan sky. Han hade fått vittring av något i kartongen ...

2.

... lax i egen saft och en bit kokt skinka med torrt bröd. Sedan satte han igång att diska. Med sådana godsaker i kylskåpet var det givetvis extra osnyggt med ett ostädat kök. Under tiden ringde telefonen två gånger, men Maljanov bet ihop. Jag svarar inte, därmed basta. De kan dra åt helvete med sina garage och baser. Stekpannan måste också diskas, det går inte att skjuta upp längre. Nu behövs den för högre syften än en simpel omelett ... Hur var det nu igen? Om integralen faktiskt är noll, så återstår i högerledet bara första- och andraderivatorna ... Den fysikaliska betydelsen av detta förstår jag inte riktigt, men hur som helst – det resulterar ju i fantastiska bubblor. Vad för något? Ja, jag kallar dem för det: bubblor. Nej, det kanske är bättre med »kaviteter«. Maljanovs kaviteter. »M-kaviteter.« Hm ...

Han ställde det diskade porslinet på hyllorna och kika-
de ner i Kaljams kastrull. Fortfarande för varm, det ångade
om den. Stackars Kaljam. Han måste tåla sig. Stackars lille
Kaljam får lida en stund tills maten har svalnat ...

Han torkade händerna när han plötsligt fick en idé igen,
precis som i går. Och tvivlade först på den, precis som i går.

»Vänta nu, vänta«, muttrade han ivrigt medan fötterna
bar honom genom den trånga korridoren, över den svala li-
noleummattan som klubbade mot hämlarna, genom den täta
gula hettan, till skrivbordet, till pennan ...

Fan, var är den? Slut på bläck. Det låg ju en blyertspen-
na och skröpade här någonstans ... Och samtidigt på det
sekundära, nej, snarare på det primära, fundamentala pla-
net: Hartwigs funktion ... och då försvinner hela högerle-
det ... Kaviteterna blir spegelsymmetriska ... integralen är
ju inte noll! Absolut inte noll, helt klart en positiv storhet.
Och avbildningen, ah, vilken avbildning det blir! Varför
kom jag inte på det direkt? Det gör inget, Maljanov, det gör
inget, min vän, du är inte den ende. Han akademiledamo-
ten kom inte heller på det. I det gula, lätt krökta rummet
vrider sig de spegelsymmetriska kaviteterna långsamt som
gigantiska bubblor, materia flyter omkring dem och för-
söker förgäves tränga igenom, på ytan komprimeras mate-
rian till en sådan osannolik densitet att bubblorna börjar
lysa. Gud vet vad som händer där ... Det gör inget, det ska
vi nog ta reda på ... Först tar vi oss an fiberstrukturen. Sedan
Ragozinskijs bågar. Och först därefter de planetariska ne-
bulosorna. Vad trodde ni, mina vänner? Att det är bortkas-
tade skal som expanderar? Vad då för skal! Det är ju precis
tvärtom!

Då skrällde den satans telefonen igen. Maljanov morra-
de hatiskt och fortsatte skriva. Jag stänger av skiten, nu med

detsamma. Den har ju en strömbrytare ... Han kastade sig
på dyschan och grep luren.

»Hallå!«

»Mitka?«

»Ja ... vem är det?«

»Känner du inte igen mig, din byracka?« Det var Wajngarten.

»Ah, Valja ... Vad vill du?«

Wajngarten dröjde.

»Varför svarar du inte i telefon?« frågade han.

»Jag arbetar«, sade Maljanov surt. Han var mycket otrev-
lig. Han ville återvända till skrivbordet, till sin utbildning
av bubblorna.

»Arbetar ...«, fnyste Wajngarten, »... du filar väl på ditt
mästerverk ...«

»Hur så, tänkte du komma förbi?«

»Komma förbi? Nej, det tänkte jag väl inte ...«

Maljanov förlorade slutgiltigt tålamodet.

»Vad vill du då?«

»Hör du ... vad gör du nu?«

»Arbetar, sade jag ju!«

»Jo ... jag menar: vad arbetar du med?«

Maljanov blev helt förbluffad. Han hade känt Wajngarten
i tjugofem år, och aldrig någonsin hade Wajngarten intres-
serat sig för hans arbete, aldrig någonsin hade Wajngarten
intresserat sig för något annat än för Wajngarten själv, bort-
sett från två gåtfulla föremål: tjugokopeksmyntet från 1934
och den »konsulära halvrubeln«, som i själva verket inte
alls är ett mynt utan ett sällsynt frimärke ... Den jäveln har
inget att göra, beslutade Maljanov. Han är bara pratsjuk ...
Eller behöver han tak över huvudet, men kommer sig inte
för att fråga? Och då kom han att tänka på Avertjenko.

»Vad jag arbetar med?« upprepade han skadeglatt. »Det kan jag berätta för dig in i minsta detalj, om du vill. Säkert vansinnigt intressant för en biolog som du. I går morse gjorde jag äntligen ett genombrott. Det visar sig att mina rörelsekvationer under de mest allmänna premisser för potensfunktionen har ytterligare en integral – utöver energi- och momentintegralerna. Resultatet blir en generalisering av ett begränsat trekropparsproblem. Om man skriver rörelsekvationerna i vektorform och tillämpar Hartwigs transformation, så definieras integralen för hela volymen och hela matematiken utmynnar i integro-differentialekvationer av Kolmogorov-Fellers typ.«

Till hans stora förvåning avbröt Wajngarten honom inte. En sekund trodde Maljanov till och med att förbindelsen hade brutits.

»Lyssnar du?« frågade han.

»Ja, ja, mycket noga.«

»Kanske förstår du rentav vad jag säger?«

»På ett ungefär«, sade Wajngarten uppsluppet, och här tänkte Maljanov för första gången att vännen lät konstig på rösten. Han blev till och med rädd.

»Valja, har det hänt något?«

»Var då?« frågade Wajngarten efter ännu en paus.

»Var då ... hos dig, förstås! Jag hör ju på dig att ... Kan du inte tala öppet?«

»Jodå, gamle vän. Dumheter. Men visst, det är jobbigt med hettan. Har du hört vitsen om de två tupparna?«

»Nej. Och?«

Wajngarten drog vitsen om de två tupparna – ovanligt dum, men ganska rolig ändå. Inte någon typisk Wajngarten-vits. Maljanov lyssnade, förstås, och skrattade som sig bör, men vitsen bara förstärkte hans vaga känsla av att allt inte

stod rätt till med Wajngarten. Han har nog grälat med Svetka igen, tänkte han osäkert. Kanske krisade det igen. Men då frågade Wajngarten:

»Du, Mitka ... Snegovoj – säger dig det namnet någonting?«

»Snegovoj? Arnold Palytj? Tja, jag har en granne med det namnet, mittemot, på samma våning ... Hur så?«

Wajngarten teg en stund. Han flåsade inte ens längre. Det enda som hördes i luren var ett tyst klirrande – antagligen lekte han med sina samlarmynt i handen. Sedan sade han:

»Och vad arbetar han med, din Snegovoj?«

»Han är fysiker, tror jag. Arbetar i någon militärbunker. Topphemligt. Hur känner du honom?«

»Jag känner honom inte«, sade Wajngarten plötsligt förargad, och då ringde det på dörren.

»Nej, folk är verkligen som tokiga i dag!« sade Maljanov. »Vänta lite, Valja. Det ringer på dörren ...«

Wajngarten sade något, eller kanske rentav skrek, men Maljanov hade redan lagt ifrån sig luren på dyschan och skyndade ut i hallen. Kaljam sprang förstås mellan benen på honom så att Maljanov nästan trillade omkull.

Han öppnade dörren och tog genast ett kliv tillbaka. På tröskeln stod en ung kvinna i en snäv, vit hängselklänning, mycket solbränd, med kort, solblekt hår. Vacker. Obekant. (Maljanov blev genast medveten om att han stod i bara kal-songerna och svettades om magen.) Vid hennes fötter stod en väska, över vänsterarmen hängde en lätt kappa.

»Dmitrij Aleksejevitj?« frågade hon blygt.

»J-ja«, stammade Maljanov. En släkting? Syslingen Zina från Omsk?

»Ni får ursäkta mig, Dmitrij Aleksejevitj ... Jag kommer tydligen olägligt ... Här.«

Hon höll fram ett kuvert. Maljanov tog tyst emot kuvertet och drog upp ett papper. Kusliga känslor mot alla släktingar i världen, särskilt mot sysslingen Zina – eller Zoja? –, bubblade upp inom honom ...

Tydligen var det inte sysslingen Zina. Med stora, spretiga bokstäver hade Irka skrivit, uppenbarligen i brådskan: »Käre Dima! Detta är Lidka Ponomarjova, min bästa väninna i skolan. Jag har berättat om henne. Ta hand om flickan, stannar inte länge. Var snäll. Här är det bra. Hon berättat allt. Kyssar, I.«

Maljanov utstötte ett utdraget, för världen ohörbart vrål, blundade och öppnade ögonen igen. Samtidigt formades läpparna automatiskt till ett välkomnande leende.

»Så trevligt ...«, sade han med ett vänligt, familjärt tonfall. »Stig på, Lida, jag ber ... Ursäkta klädseln. Hettan!«

Uppenbarligen lät hans gästfrihet inte helt äkta, för i vackra Lidas ansikte visade sig ett uttryck av förvirring, och av någon anledning vände hon sig om och såg mot det tomma, soldränkta trapphuset, som om hon plötsligt tvivlade på att hon hade kommit rätt.

»Låt mig hjälpa er med väskan«, sade Maljanov snabbt. »Stig på, stig på, var inte blyg ... Kappan kan ni hänga på kroken ... Här är det stora rummet, där arbetar jag, och här är Bobkas rum ... Det får bli ert ... Jag antar att ni vill ta en dusch?«

Då hördes ett nasalt kväkande från dyschan.

»Ursäkta!« utbrast han. »Kom in och känn er som hemma, jag är strax tillbaka ...«

Han ryckte åt sig luren och hörde hur Wajngarten upprepade monotont med förändrad röst:

»Mitka ... Mitka ... svara då, Mitka ...«

»Hallå!« sade Maljanov. »Hör du, Valja ...«

»Mitka!« skrek Wajngarten. »Är det du?«

Maljanov blev till och med rädd.

»Vad skriker du för? Ursäkta mig, jag fick besök ... Jag ringer tillbaka senare.«

»Vem då? Vem har kommit på besök?« frågade Wajngarten med en otäck röst.

Maljanov ryste i hela kroppen. Valja har blivit galen. Ja, vilken dag ...

»Valja«, sade han så lugnt han kunde. »Vad är det med dig? Nå, det var bara en kvinna som kom ... En väninna till Irka ...«

»Skitstövel!« skrek Wajngarten och kastade på luren ...